

ULISAS

I

STAMBUS, didingas Bakas Maligenas išniro iš viršutinės laiptų aikštelės, nešinas muilo putomis dubenėlyje, ant kurio gulėjo sukryžiuoti veidrodis ir skustuvas¹. Geltonas chalatas, nesujuostas, lengvai pleveno už jo švelniame ryto ore. Pakėlė dubenėlį aukštyn ir užgiedojo:

– *Introibo ad altare Dei*².

Sustojęs įsistebeilijo žemyn į tamsius įvijus laiptus ir šiurkščiai pašaukė:

– Lipk aukštyn, Kinčai³. Lipk aukštyn, tu bailus jėzuite.

Didingai žengė pirmyn ir užlipo ant apskrito pabūklo pastovo. Pasisukiojo į šalis ir triskart rimtai palaimino bokštą, apylinkes bei bundančius kalnus. Paskui, pastebėjęs Stiveną Dedalą, palinko į jo pusę ir greitai nubraižė ore kryželius gargaliuodamas bei purtydamas galvą. Stivenas Dedalas, nepatenkintas ir mieguistas, atsirėmė rankomis į viršutinį laiptą ir šaltai pažvelgė į besikratantį gargaliuojantį veidą, kuris jį laimino, ilgą tarsi arklio, ir šviesius plaukus be tonzūros, primenančius balsvą ažuolo medieną.

Bakas Maligenas akimirksnį vogčiomis žvilgtelėjo po veidrodžiu ir vikriai uždengė dubenėlį.

– Atgal į kareivines, – griežtai įsakė jis.

Dar pridūrė pamokslininko tonu:

– Nes tai, o švelniai mylima, yra tikriausia Kristina⁴, kūnas ir siela, ir kraujas, ir žaizdos. Prašom lėtą muziką. Užmerkite, ponai, akis. Dar minutėlę. Mažumą vargina tie balti kraujo kūneliai. Visi tylos.

Pasukęs galvą į šoną, įdėmiai pažvelgė aukštyn ir ilgai, tyliai kviesdamas sušvilpė, paskui truputį palūkėjo susikaupęs, jo lygūs balti dantys kai kur blykčiojo auksiniais taškeliais. Auksaburnis. Tyloje atliepė du stiprūs šaižūs švilptelėjimai.

– Ačiū tau, seni, – guviai šuktelėjo jis. – Užteks, puiku. Išjunk srovę, gerai?

Nušoko nuo patrankos pastovo ir rimtai pažvelgė į savo stebėtoją, suglobdamas apie kojas laisvo chalato bangas. Tuklus veidas ir niūrus ovalus pagurklis šešėlyje priminė prelatą, viduramžių menų patroną. Maloni šypsena ramiai pasklido lūpose.

– Tikra parodija, – tarė jis linksmi. – Tavo absurdiška pavardė – senovės graikų.

Pašiepdamas draugiškai dūrė pirštu ir juokdamasis priėjo prie parapeto. Stivenas Dedalas pakilo laiptais, vangiai nusekė įkandin iki pusiaukelės ir atsisėdo ant patrankos pastovo krašto, vis dar stebėdamas, kaip anas atrėmė į parapetą veidrodėlį, panardino dubenėlyje šepetėlį ir išmuilino skruostus bei kaklą.

Linksmas Bako Maligeno balsas tęsė:

– Mano vardas irgi absurdiškas – Malachis⁵ Maligenas, du daktiliai. Bet skambesys – heleniškas, ar

¹ *sukryžiuoti veidrodis ir skustuvas* – svarbūs Joyce'o meninio vaizdavimo metodo simboliai – atspindėjimas ir įsiskverbimas. Maligenas šioje scenoje parodijuoja mišias, dubenėlis simbolizuoja bažnytinę taurę, o geltonas chalatas – kunigo arnotą.

² *Introibo ad altare Dei* (lot.) – priešiu prie Dievo altoriaus. Pirmoji senųjų Lotyniškų mišių eilutė.

³ *Kinčai* – orig. „Kinch“ kilęs iš slenginio „kinchin“ (berniukas, vaikelis), atsiradusio anglų kalboje XVI a. viduryje. Vok. „Kindchen“ malonybinė „Kind“ (vaikas) forma.

⁴ *Kristina* – angl. „Christine“: iškreiptas žodis „eucharist“ (komunija). Taip pat šis žodis gali būti suvokiamas kaip moteriška Kristaus vardo forma. „Juodųjų mišių“ metu būdavo garbinamas moters kūnas. Tokios apeigos bus atliekamos 15-ame knygos skyriuje „Kirkė“.

⁵ *Malachis* – „Malachi“ – hebrajiškai žinianešys. Taip pat Airijos karalius ir šventasis.

ne? Šokčiojantis ir saulėtas, kaip ir pats elnias¹. Mes privalome aplankyti Atėnus. Ar važiuosi su manimi, jei man pavyks išmelžti iš tetos dvidešimt gabaliukų?

Jis padėjo šepetėlį į šoną ir juokdamasis patenkintas sušuko:

– Ar jis važiuos?! Tas sausas jėzuitas.

Staiga liovėsi ir ėmė rūpestingai skustis.

– Pasakyk man, Maligenai, – ramiai kreipėsi Stivenas.

– Taip, mielas?

– Ar ilgai dar Heinsas² gyvens šiame bokšte?

Bakas Maligenas parodė nuskustą skruostą virš dešinio peties.

– Dieve, argi jis ne šlykštus, – nuoširdžiai pasipiktino. – Nuobodus saksas. Jis mano, kad tu nesi džentelmenas. Dieve, tie sukništi anglai. Plyštantys nuo pinigų ir nevirškinimo. Mat jis kilęs iš Oksfordo. Žinai, Dedalai, tai tavo manieros grynai oksfordiškos. Jis negali tavęs perprasti. O aš daviau tau geriausią vardą – Kinčas, peilio ašmenys.

Skuto atsargiai virš smakro.

– Jis visą naktį kliedėjo apie juodą panterą, – pasakė Stivenas. – Kur jo ginklo dėklas?

– Apgailėtinas pusprotis, – tarė Maligenas. – Ar labai išsigandai?

– Taip, – gyvai, su augančia baime prisipažino Stivenas. – Gulėk čia tamsoje su nepažįstamu žmogumi, kuris kiedi ir dejuoja sau panosėje, kad nušovė juodą panterą. Tu gelbėjai skęstančius. Bet aš – ne didvyris. Jeigu jis čia pasiliks, aš dingstu.

Bakas Maligenas susiraukė muilo putoms ant skustuvo ašmenų. Nušoko nuo savo laktos ir ėmė skubiai naršyti po kelnių kišenes.

– Triedalas, – suriko kimiai.

Priėjo prie pabūklo pastovo ir kišdamas ranką į viršutinę Stiveno kišenę pareiškė:

– Paskolinkit mums savo nosiaskudurį – valysiu skustuvą.

Sukandęs dantis, Stivenas leido jam ištraukti ir pakėlus į viršų už kampo demonstratyviai palaikyti nešvarią suglamžytą nosinę. Bakas Maligenas stropiai nuvalė skustuvą. Tada įdėmiai žiūrėdamas į nosinę tarė:

– Štai bardo nosiaskuduris. Nauja meniška spalva airių poetams – snarglių žaluma. Gali beveik paragauti, ar ne?

Vėl užlipo ant parapeto ir įdėmiai pažvelgė į tolį virš Dublino įlankos, jo šviesūs, ažuolo balzganumo plaukai vos pastebimai judėjo.

– Dieve, – tyliai pasakė jis. – Argi jūra ne tokia, kokią ją vaizduoja Eldžis³ – pilkoji švelnioji motina. Snarglių žalumo jūra. Pautus gelianti jūra. *Epi oinopa ponton*⁴. Oi, Dedalai, tie graikai. Turiu tave išmokyti. Privalai skaityti juos originalo kalba. *Thallata! Thallata!*⁵ Ji – mūsų didžioji švelnioji motina. Ateik ir pažiūrėk.

Stivenas atsistojo ir priėjo prie parapeto. Užsikvėpęs ant jo, pažvelgė žemyn į vandenį ir į pašto garlaivį, ryškėjantį Kingstauno uosto įlankoj.

– Mūsų galingoji motina, – pridūrė Bakas Maligenas.

Staiga savo dideles tiriančias akis nuo jūros nukreipė į Stiveno veidą.

– Teta įsikalusi į galvą, kad tu nužudei savo motiną. Štai dėl ko ji man neleidžia prasideėti su tavim.

¹ *Elnias* – angl. „buck“ (Maligeno pravardė – Bakas) – elnio, triušio patinas.

² *Heinsas* – orig. „Haines“; pranc. „haine“ – neapykanta.

³ *Eldžis* – turimas omenyje anglų poetas Algernonas Charlesas Swinburne'as (1837–1909), iškili XIX a. Europos avangardo figūra. Jūrą jis pavadino „didžiąja švelniąja motina“ („great sweet mother“), o ne „pilkąją“ („grey“), kaip sako Maligenas.

⁴ *Epi oinopa ponton* (gr.) – per vynaspalvę jūrą. Epitetas iš „Odisejos“.

⁵ *Thallata! Thallata!* (gr.) – „Jūra! Jūra!“ Graikų samdinių armijos džiaugsmo šūksnis išvydus išsigelbėjimą – jūrą. (Ksenofonto „Anabasis“, IV, VU, 24).

– Kažkas ją nužudė, – niūriai pratarė Stivenas.

– Kad tave kur, Kinčai, galėjai juk atsiklausti, kai mirštanti motina paprašė, – prikišo Bakas Maligenas. – Aš toks pat šaltas hiperborietis¹ kaip ir tu. Bet tik pagalvok – tavo motina, išleisdama paskutinį atodūšį, maldauja atsiklausti ir pasimelsti už ją. O tu atsisakei². Kažkas pikto slypi tavy...

Jis staiga nutilo ir vėl lengvai pamuolino tolimesnįjį skruostą. Atlaidi šypsena išlenkė jo lūpas.

– Žavingas artistas, – sumurmėjo pats sau. – Kinčas, žaviausias artistas iš visų.

Jis skutosi lygiai ir stropiai, tyloje, rimtai.

Stivenas, alkūne atsirėmęs į rantią granitą, priglaudė delną prie kaktos ir įbedė žvilgsnį j nudėvėtą savo juodos blizgančios švarko rankovės galą. Skausmas, kuris dar nebuvo meilės skausmas, sugėlė jam širdį. Tyliai sapne ji atėjo pas jį po mirties, išsekęs jos kūnas, aprengtas dukslia ruda įkapių suknia, skleidė vaško ir palisandro aromata, jos kvėpavimas jai palinkus virš jo, begarsis, priekaištingas, vos juntamai dvelkė drėgnais pelenais. Už apsitrynusio rankogalio jis matė jūrą, kurią sotus balsas greta sveikino kaip didžiąją švelniąją motiną. Įlankos ir horizonto žiedas laikė apjuosęs blausią žalio skysčio masę. Baltas porceliano dubenėlis stovėjo šalia jos mirties patalo, jame – žalia vangi tulžis, kurią ji išplėšė iš savo pūvančių kepenų garsiai vaitodama ir konvulsingai vemdama.

Bakas Maligenas vėl nušluostė skustuvą.

– Ak, vargšas šuns vaike³, – pasakė jis švelniu balsu. – Reikės tau duoti marškinius ir kelis nosiaskudurius. Kaip tos kelnikės iš antrųjų rankų?

– Tinka visai neblogai, – atsakė Stivenas.

Bakas Maligenas puolė įdubimą po apatine lūpa.

– Tikra parodija, – tarė patenkintas, – turėtų vadintis – nuo antrųjų kojų. Dievas žino, koks spuoguotas sifilitikas jas išmetė. Turiu dar gražią porą – siauromis juostelėmis, pilkos. Atrodysi su jomis kaip tikras frantas! Aš nejuokauju, Kinčai. Atrodai velniškai gerai, kai apsirengi.

– Ačiū, – padėkojo Stivenas. – Negaliu jų mūvėti, jeigu pilkos⁴.

– Jis negali jų mūvėti, – pasakė Bakas Maligenas savo atspindžiui veidrody. – Etiketą yra etiketas. Nužudo savo motiną, bet negali mūvėti pilkų kelnų.

Tvarkingai sulenkė skustuvą ir glosčiodamas pirštų pagalvėlėmis palytėjo lygią odą.

Stivenas nukreipė žvilgsnį nuo jūros į tuklų veidą su judriomis dūmamėlėmis akimis.

– Tas vyrukas, su kuriuo vakar buvau „Laive“, – prabilo Bakas Maligenas, – sako, kad tave yra apėmęs b. p. p. Dirba beprotnamy pas Konsolį Normaną. Bendras pamišimo paralyžius.

Nubrėžė veidrodžiu pusratį ore, kad švystelėtų šią žinią į šalis saulės šviesoje, spindinčioje dabar ant jūros paviršiaus. Jo išlinkusios apskustos lūpos juokėsi drauge su baltų blizgančių dantų kraštais. Juokas apėmė visą jo stiprią, tvirtai sudėtą figūrą.

– Pasižiūrėk į save, – pasakė jis, – tu, pasibaisėtinas barde.

Stivenas palinko pirmyn ir įsižiūrėjo į jam pakištą veidrodį – su lenkta įtrūka. Plaukai – piestu. Štai tokį jis ir kiti mato mane. Kas man išrinko šį veidą? Šį šuns vaiko kūną, – kad atsikratytų parazitų. Jis irgi manęs klausia.

– Nušvilpiau jį iš tarnikės kambario, – paaiškino Bakas Maligenas. – Jai toks – kaip tik. Teta visada Malachiui randa tokių neišvaizdžių tarnaičių. Kad nevestų jo į pagundą. O jos vardas – Uršulė.

¹ *hiperborietis* – pasak graikų legendos, hiperboriečiai – tauta, gyvenusi už šiaurės vėjo Borėjo buveinės, amžino pavasario ir jaunystės šaly. Čia šis žodis, matyt, vartojamas ta prasme, kokia jį vartojo Nietzsche „Antikriste“, turėdamas omeny iškilusį virš minios antžmogį.

² *O tu atsisakei* – Joyce'o brolis Stanislausas Joyce'as knygoje „Recollections of James Joyce by His Brother“ teigia, kad atsiklausti kategoriškai pareikalavo jų dėdė, ir Jamesas jam nepakluso – motina tada jau buvo be sąmonės.

³ *šuns vaike* – angl. „dogsboddy“ – pastumdėlis. („Dog“ – šuo, „boddy“ – kūnas). Keltų mitologijoje šuo – paslapties sergėtojas. Taip pat žodžių žaismas – plg. „Godsboddy“ – Dievo kūnas.

⁴ *Negaliu jų mūvėti, jeigu pilkos* – Stiveno motina mirė 1903 m. birželio 23 d., taigi jis dar nešiojo gedulą. Liko savaitė.

Vėl juokdamasis jis atitraukė veidrodį nuo įdėmių Stiveno akių.

– Įniršis Kalibano, kuris veidrodyje nemato savo atvaizdo¹, – tarė jis. – Ak, jei Vaildas būtų gyvas ir pamatytų tave!

Traukdamasis atgal ir rodydamas pirštu Stivenas su kartėliu apibendrina:

– Tai Airijos meno simbolis. Įskilęs tarnaitės veidrodis².

Bakas Maligenas staiga įsikibo Stivenui į parankę ir kartu su juo ėmė sukti ratą aplink bokštą, jo skustuvas ir veidrodis tarškėjo kišenėje, kur juos buvo sukišęs.

– Visai negarbinga taip tave erzinti, Kinčai, ar ne? – maloniai pripažino jis. Dievas mato – tu turi daugiau gyvasties nei bet kuris iš jų.

Dar kartą atremtas smūgis. Jis bijo mano meno lanceto, kaip aš bijau jo skalpelio. Šalta plieno plunksna.

– Įskilęs tarnaitės veidrodis. Pasakyk tai šitam buliukui oksiu³ apačioje ir išpešk iš jo ginėją. Net dvokia nuo pinigų ir dar mano, kad tu nesi džentelmenas. Jo senis susikrovė turtus pardavinėdamas džėlapą zulusams – arba kokiom sumautom suktybėm, ar dar kaip nors. Dieve, Kinčai, jeigu tik mudu galėtume dirbti kartu, ką nors nuveiktume šitai salai. Helenizuotume⁴ ją.

Krenlio petys⁵. Jo petys.

– Tik pagalvok, kad turi prašyti išmaldos iš tų kiaulių. Aš vienintelis žinau, ko tu vertas. Kodėl daugiau manim nepasitiki? Kodėl rieti nosį? Ar dėl Heinso? Jeigu jis čia pradės triukšmauti, atsivesiu Seimūrą, ir mes išvelėsim jam šonus – dar daugiau nei tuomet gavo Klaivas Kemtorpas.

Jaunų pinigų balsų klyksmai Klaivo Kemtorpo kambariuose. Blyškiaveidžiai – kvatoja susiėmę už šonų, glėbesčiuojasi. O, aš galą gausiu! Atsargiai pranešk jai šią žinią, Obri! Aš numirsiu! Suplėšytų išilgai marškinių skutais plakdamas orą, jis šokinėja klūpčiodamas aplink stalą, iki kulnų nusmukusiom kelnėm, vaikomas Eido iš Magdalenos⁶ su siuvėjo žirklemis. Išsigandusio veršiuko veidas, paausuotas apelsinų marmeladu. Nemaukit man kelnų – nekirpkit! Nepulkit kaip pasiutę ant manęs!

Riksmi pro atvirą langą, gąsdinantys vakarą keturkampiam kieme. Kurčias sodininkas su prijuoste, užsidėjęs Metju Arnoldo veido kaukę⁷, stumia savo šienapjovę per niūrią veją akylai stebėdamas šokančius žolių stiebelius.

Mums patiems⁸... naujoji pagonybė... *omphalos*⁹.

– Tegul pasilieka, – tarė Stivenas. – Niekam jis nekliudo, nebent naktį.

– Tai kas tuomet? – nekantriai paklausė Bakas Maligenas. – Iškrešk. Aš su tavim kalbu visiškai atvirai. Kuo dabar tau neįtinku?

¹ Įniršis Kalibano, kuris veidrodyje nemato savo atvaizdo – aliuzija į Oscaro Wilde'o „Doriano Grėjaus portretą“, kur sakoma, kad XIX amžiaus neapykanta realizmui, tai „įniršis Kalibano, kuris veidrodyje mato savo atvaizdą“, o neapykanta romantizmui, tai „įniršis Kalibano, kuris veidrodyje nemato savo atvaizdo“.

² Įskilęs tarnaitės veidrodis – Wilde'o esė „Meno saulėlydis“ (1889) parafrazė.

³ buliukui oksiu – orig. „oxy chap“. „Oxy“ angliškai reiškia jaučio, bulišką, o kaip išvestas iš ž. „oxonian“ žargoninis trumpinys – Oksfordo universiteto studentas.

⁴ Helenizuotume – Maligenas siekia, kad į anglų kolonistų „suktybes“ būtų atsakyta ne dar vienu nacionalizmo protrūkiu, bet „europietiškesne“ pagarba individo laisvei. Sąvoką „helenizuoti“ apyvarton paleido Mathew Arnoldas (1822–1888).

⁵ Krenlio petys – Krenlis, „Menininko jaunų dienų portrete“ aprašytas Stiveno jaunystės draugas, išdavikas. Taip pat karmelitų vienuolis, Airijos lordas kancleris Thomasas Cranley (1337–1417). Ši pavardė, kai kurių tyrinėtojų nuomone, simbolizuoja du dalykus, iš kurių jaunas herojus stengiasi išsivaduoti – Bažnyčią ir Valstybę.

⁶ iš Magdalenos – Oksfordo koledžas, kurį lankė Heinsas.

⁷ užsidėjęs Metju Arnoldo veido kaukę – veikale „Kultūra ir anarchija“ (1869) Mathew Arnoldas išaukštino „saulėtą“ helenišką temperamentą kaip priešingybę sausam ir formaliam hebrajiškam būdai. Šis tyrinėtojas 1866 m. Oksforde pasiūlė įkurti Keltų studijų katedrą.

⁸ Mums patiems – pagal 1904 m. įkurtos airių organizacijos „Sinn Fein“ („Mes patys“) pavadinimą.

⁹ *omphalos* (gr.) – bamba. Matyt, turimas omeny Airijos tapatinimas su pasaulio „bamba“. Taip pat tai salos, kurioje Odisėjas ilsisi savo kelionės pradžioje, pavadinimas.

Jie sustojo žiūrėdami į buką Brei Hed iškyšulį, gulintį ant vandens kaip miegančio banginio snukis. Stivenas ramiai ištraukė ranką.

– Ar nori, kad tau pasakychiau? – paklausė jis.

– Taip, kas yra? – atsiliepė Bakas Maligenas. – Aš nieko neatsimenu.

Sakydamas tai žiūrėjo Stivenui į veidą. Lengvas vėjelis perbėgo jo kakta švelniai kedendamas šviesius nesušukuotus plaukus ir išjudindamas sidabrinis rūpesčio taškelius akyse. Stivenas, slegiamas savo paties balso, paklausė:

– Atsimeni, kai pirmąsyk po motinos mirties atėjau pas tave?

Bakas Maligenas skubiai suraukė antakius ir tarė:

– Ką? Kur? Nieko neatsimenu. Atsimenu tiktai mintis ir pojūčius. Kodėl klausi? Kas atsitiko, dėl Dievo meilės?

– Tu ruošei arbatą, – pradėjo pasakoti Stivenas, – o aš nuėjau į virtuvę atnešti dar karšto vandens. Tavo motina su kažkoku svečiu išėjo iš svetainės. Paklausė tavęs, kas yra tavo kambary.

– Na? – pasiteiravo Bakas Maligenas. – Ir ką aš atsakiau? Pamiršau.

– Tu pasakei, – atsakė Stivenas, – „a, tai tik Dedalas, kurio motina taip bjauriai numirė“.

Bako Maligeno skruostą nuplieskė raudonis – nuo to jis tapo jaunesnis ir patrauklesnis.

– Ar aš taip pasakiau? – pasidomėjo jis. – Na, ir kas čia bloga?

Nervingai mostelėjo norėdamas nusikratyti įtampos.

– Ir kas yra mirtis, – tarė, – tavo motinos ar tavo, ar mano paties? Tu matei tik savo motiną mirštant. O aš kasdien regiu, kaip pakratomos kojos, Matery arba Ričmonde, ir kaip išverčiamos žarnos skrodimų salėj. Bjaurus dalykas, ir tiek. Paprasčiausiai – nieko nereiškia. Tu neatsiklaupei pasimelsti už motiną prie jos mirties patalo, kai ji tavęs prašė. Kodėl? Nes turi prakeiktą jėzuitišką gyslelę, tik ji išryškėja ne ten, kur reikia. Man visa tai – bjaurastis ir klounada. Jos smegenų pusrutuliai jau nefunkcionuoja. Vadina daktarą seru Piteriu Tyzlu ir skina nuo vatinės antklodės vėdrynus. Pasistenk jai įtikti, kol viskas baigsis. Pasipriešinai paskutiniam priešmirtiniam jos norui, o vis tiek širsti ant manęs, nes aš nešliurpčioju verksmingai kaip koks pasamdytas raudotojas iš Lалуetsų¹. Absurdas! Tarkim, iš tiesų taip pasakiau. Bet aš nenorėjau įžeisti tavo motinos atminimo.

Kalbėdamas įsidrąsino. Stivenas, dangstydamas atviras žaizdas, kurias tie žodžiai buvo palikę jo širdyje, labai šaltai tarė:

– Aš negalvoju apie savo motinos įžeidimą.

– O apie ką tada? – paklausė Bakas Maligenas.

– Apie tai, kad tai įžeidžia mane, – atsakė Stivenas.

Bakas Maligenas apsisuko ant kulno.

– O, nepakenčiamas žmogus! – šūktelėjo jis.

Ir greitai nuėjo šalin, ratu palei parapetą. Stivenas stovėjo savo poste, įsistebeilijęs iškyšulio pusėn virš ramaus jūros paviršiaus. Jūra ir iškyšulys apsimiglojo. Akyse jam tvinkčiojo, matė lyg pro šydą ir juto, kaip kaista skruostai.

Bokšte balsas garsiai pašaukė:

– Maligenai, ar tu ten, viršuj?

– Ateinu, – atsakė Bakas Maligenas.

Jis pasisuko į Stiveną ir tarė:

– Pažvelk į jūrą. Argi jai rūpi kokios nuoskaudos? Mesk tą Lojolą², Kinčai, ir leiskis žemyn. Sasnakas³ nori savo rytmetinės bekono porcijos.

¹ *Laluetsy* – Lалуetsai (orig. „Lalouette's“) – Dublino ritualinių paslaugų teikėjai.

² *Mesk tą Lojolą* – Jėzuitų ordino įkūrėjo Ignatiuso Loyola'os pagalbos Stivenas šauksis 9 skyriuje „Scilė ir Charibdė“.

³ *Sasnakas* – iš gėlių „Sassenach“ – anglas.

Jo galva akimirka vėl sustingo virš laiptų, sulig stogu.

– Nebūk dėl to paniuręs kiaurą dieną, – pasakė jis. – Aš esu nenuoseklus. Mesk tas liūdnas mintis.

Jo galva dingo, bet jam leidžiantis žemyn balsas monotoniškai dundeno iš viršutinės laiptų aikštelės:

*Akių neslėpk ir nesvarstyk,
Kokia karčioji meilės paslaptis,
Nes Fergas valdo bronzos vežimus¹.*

Miškų šešėliai tyliai plaukė pro šalį rytmečio ramybėje, nuo viršutinės laiptų aikštelės link jūros, į kurią jis žvelgė. Netoli kranto ir atokiau baltavo vandens veidrodis, mirgantis nuo lengvai apautų skubančių pėdų. Balta miglotos jūros krūtinė. Sūkuriuojantys kirčiai, po du. Ranka, braukianti arfos stygas², sulieja jų sūkuriuojančius akordus. Baltabangiai neatskiriami žodžiai, mirgantys ant blausių potvynio vandenių.

Debesis ėmė pamažu dengti saulę³ nutamsindamas įlanką sodresne žaluma. Jis gulėjo už jo, karčių vandenių indas. Fergo daina – dainavau ją vienas namuose nutęsdamas ilgus tamsius akordus. Jos durys buvo atviros – ji norėjo klausytis mano muzikos. Nuščiuvęs iš pagarbios baimės ir gailėsčio, priėjau prie jos lovos krašto. Ji verkė savo varganam patale. Dėl tų žodžių, Stivenai, – karčioji meilės paslaptis.

O kur dabar?

Jos paslaptys – senos plunksninės vėduoklės, papuoštos kutukais, išpuoduotos muskusu baliaus šokių kortelės, gintarinių karolių puošmena užrakintame stalčiuje. Narvelis su paukščiu kabėjo saulėtame jos vaikystės kambario lange. Ji girdėjo dainuojant senąjį Roisą pantomimoje apie baisųjį Turką ir juokėsi kartu su visais, kai jis traukė:

*Aš berniukas,
Kurs iš džiaugsmo šoka sukas,
Mat nematomas esu.*

Iliuzinis linksmumas, sudėtas į stalčių, muskusu iškvėpintas.

Akių neslėpki ir nesvarstyk.

Sudėta gamtos atminty⁴ kartu su jos žaislais. Prisiminimai apgulė jo svarstančias smegenis. Stiklinė vandens iš virtuvės čiaupo, kai atėjo eilė paskutiniam sakramentui. Išskobtas obuolys, pripiltas rudo cukraus, kepamas jai židiny tamsų rudens vakarą. Jos dailūs nagai, nurausvinti sutraiškytų utėlių iš vaikų marškinėlių kraujo.

Sapne ji tyliai atėjo pas jį, išsekęs kūnas su laisvom įkapėm skleidė vaško ir palisandro aromatą, jos alsavimas, palinkęs virš jo kartu su begarsiais paslaptینگais žodžiais, silpnai dvelkė drėgnais pelenais.

Jos stiklėjančios akys, įdėmiai žvelgiančios iš mirties, kad sukrestų ir palaužtų mano sielą. Tik į

¹ *Akių neslėpk... bronzos vežimus* – fragmentas iš Williamo Butlerio Yeatso poemos „Kas su Fergu eina?“ Stivenas dainavo šiuos žodžius norėdamas paguosti mirštančią motiną. Keltų mite Fergas atsisakė karaliaus sosto ir atsidėjo poezijai bei klajonėms.

² *Ranka, braukianti arfos stygas* – arfa – Airijos simbolis, jis buvo panaudotas ir „Dubliniečių“ apsakyme „Arabija“.

³ *Debesis ėmė pamažu dengti saulę* – į tą patį debesį žiūrės Leopoldas Blumas 4 skyriuje „Kalipsė“. Abu veikėjus džiugina ta pati „bėganti šilta saulės šviesa“.

⁴ *Sudėta gamtos atminty* – anglų teosofas Alfredas Piere'as Sinnett (1840–1921) gamtos atmintį vadino universalia, manydamas, kad joje glūdi visi vaizdai, mintys, jausmai.

mane vieną. Šmėklažvakė, skirta apšviesti agonijai. Vaiduokliška šviesa ant iškamuoto veido. Jos kimus garsus kvėpavimas, paspartėjantis iš siaubo, o tuo metu visi meldėsi suklaupę. Jos akys, įsmeigtos į mane, kad parblokštų. *Liliata rutilantium te confessorum turma circumdet: iubilantium te virginum chorus excipiat*¹.

Vampyras! Lavonų edikas!

Ne, mama. Palik mane ramybėj ir leisk man gyventi.

– Kinčai, ei!

Bokšte dainingai suskambo Bako Maligeno balsas. Paskui pasigirdo arčiau laiptų viršaus vėl kviesdamas. Stivenas, vis dar virpantis nuo sielos raudos, pajuto bėgančius šiltus saulės spindulius, o už savęs ore išgirdo draugiškus žodžius.

– Dedalai, nusileisk žemėn kaip geras klajūnėlis. Pusryčiai gatavi. Heinsas atsiprašo, kad naktį mus pabudino. Viskas gerai.

– Ateinu, – pasakė Stivenas pasisukdamas.

– Ateik, dėl Dievo meilės, – tarė Bakas Maligenas. – Dėl manęs ir dėl mūsų visų.

Jo galva pradingo ir vėl pasirodė.

– Aš pasakiau jam apie tavo airių meno simbolį. Jo manymu, tai labai įdomu. Išlupk iš jo gabaliuką.

Ginėją, norėjau pasakyti.

– Šiandien man užmokės, – pasakė Stivenas.

– Toje mokykliūkštėje? – paklausė Bakas Maligenas. – Kiek? Keturis gabaliukus? Paskolink mums vieną.

– Jeigu tau reikia, – sutiko Stivenas.

– Keturi blizgantys soverenai! – džiaugsmingai sušuko Bakas Maligenas. – Surengsim puikias išgertuves – tai nustebys tie druidiški druidai. Keturi visagaliai soverenai.

Jis išmetė aukštyn rankas ir nubildėjo akmeniniais laiptais apačion, su koknio akcentu ne į taktą traukdamas:

O, kaip maloniai laiką leisim,

Ir viskį, alų, vyną gersim,

Kai karūnuos jį,

Karūnuos karalių!

O, kaip maloniai laiką leisim,

*Kai karūnuos karalių!*²

Šilta saulės šviesa, džiūgaujanti virš jūros. Nikeliuotas skutimosi dubenėlis blizgėjo pamirštas ant parapeto. Kodėl turėčiau nešti žemyn? Ar palikti jį ten visą dieną, kaip užmirštos draugystės ženklą?

Jis priėjo prie jo, palaikė valandėlę rankose jausdamas vėšą, uosdamas lipnias muilo putų seiles, į kurias buvo įbestas šepetėlis. Šitaip nešiau tą laivo formos smilkytuvą, tada Klongauze³. Dabar esu kitas ir vis dar tas pats. Ir taip pat tarnas. Tarno patarnautojas.

Niūriame skliautuotame bokšto gyvenamajame kambary chalatuota Bako Maligeno figūra žvaliai judėjo pirmyn ir atgal prie židinio tai užstodama, tai atidengdama jo gelsvą žarą. Nuo aukštų siaurų gynybinių angų ant išklotų plytelėmis grindų krito du iečių kotus primenantys švelnios dienos

¹ *Liliata... excipiat* (lot.) – „Teapsupa tave lelijomis vainikuoti spindinčių tikėjimo išpažintojų būriai ir džiūgaujančių mergelių chorai telinksmine tave“. Malda, kalbama prie mirštančiojo lovos.

² *O, kaip maloniai... kai karūnuos karalių!* – baladė, labai populiari 1902–aisiais, Edvardo VII, kuriam motina ilgai neužleido sosto, karūnavimo metais.

³ *tada Klongauze* – ten pas jėzuitus mokėsi Stivenas.

šviesos pluoštai; toje vietoje, kur kirtosi jų spinduliai, sukiodamasis ore plaukiojo anglies dūmų ir spirginamų lašinių garo debesis.

– Mes uždušim, – suriko Bakas Maligenas. – Heinsai, atidaryk duris, gerai?

Stivenas pastatė skutimosi dubenėlį ant skrynios. Aukšta figūra, sėdėjusi ant hamako, pakilo, priėjo prie slenksčio ir truktelėjusi atidarė vidines duris.

– Ar turi raktą? – paklausė balsas.

– Dedalas turi, – atsakė Bakas Maligenas. – O Jackau, aš jau dūstu! – Ir nepakeldamas akių nuo ugnies sustaugė: – Kinčai!

– Jis duryse, – tarė Stivenas žengdamas artyn.

Raktas dukart raižiai girgžtelėjo, o kai sunkios durys buvo plačiai atvertos, plūstelėjo maloni šviesa ir grynas oras. Heinsas stovėjo prie slenksčio ir žvelgė į lauką. Stivenas prisitraukė prie stalo savo vertikaliai pastatytą lagaminėlį ir atsisėdo laukti. Bakas Maligenas krestelėjęs išvertė kiaušinienę į dubenėlį šalia savęs. Paskui nunešė jį ir arbatinuką prie stalo, sunkiai juos pastatė ir su palengvėjimu atsiduso.

– Aš tirpstu, – pasakė, – kaip pareiškė žvakė, kai... Bet ša! Nė žodžio daugiau apie tai. Kinčai, pabusk. Duona, sviestas, medus. Heinsai, ateik. Ėdalas paruoštas. Palaimink mus, o Dieve, ir šias savo dovanas. Kur cukrus? O jėz, nėra pieno.

Stivenas atnešė iš spintelės kepalą duonos, medaus puodynę ir sviestinę. Bakas Maligenas, staiga suirzęs, atsisėdo.

– Kas čia per bordelis? – pasipiktino jis. – Sakiau jai, kad ateitų po aštuonių.

– Galim gerti nebalintą, – pasiūlė Stivenas. – Spintelėje yra citrina.

O, būk tu prakeiktas kartu su savo Paryžiaus įpročiais, – atrėžė Bakas Maligenas. – Aš noriu Sendikouvo pieno.

Heinsas grįžo nuo slenksčio ir ramiai pasakė:

– Ateina ta moteris su pienu.

– Tegu laimina tave Dievas! – sušuko Bakas Maligenas pašokdamas nuo kėdės. – Sėskis. Išpilstyk arbatą. Cukrus maišiuke. Negaliu daugiau čiupinėti su tais prakeiktais kiaušiniais.

Supjaustė kiaušinienę dubenyje ir išmėtė ją į tris lėkštes sakydamas:

– *In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*

Heinsas atsisėdo išpilstyti arbatos.

– Duodu kiekvienam po du gabaliukus cukraus, – paskelbė jis. – Bet turiu pripažinti, Maligenai, darai stiprią arbatą, tikrai.

Pjaudamas storas kepalą riekės, Bakas Maligenas atsakė pataikaujamu senos moters balsu:

– Kai darau arbatą – darau arbatą, kaip sakė senoji motušė Grogen. O kai darau vandenį – darau vandenį.

– Dievaži – čia arbata, – pasakė Heinsas.

Bakas Maligenas toliau pjaustė ir meilikavo:

– „Taip esu įpratusi, ponija Kehil“, sako ji. „Ką jau čia, madam, – sako ponija Kehil, – tik, sergėk Dieve, nedarykit to viename puode.“

Pasmeigęs ant peilio, paeiliui pastūmėjo savo stalo draugų link po storą duonos riekę.

– Liaudies kūryba, – pasakė labai oriai, – tai tavo knygai, Heinsai. Penkios eilutės teksto ir dešimt puslapių komentarų¹ apie liaudį ir Dandramo žuvų dievybes². Išspausdinta keistųjų seserų didžiojo

¹ *Penkios eilutės teksto ir dešimt puslapių komentarų* – ironija, taikoma airių literatūriniam atgimimui. Joyce'as nepakluso ribotiems nacionalistiškiems kvietimams rašyti tik airiškai.

² *Dandramo žuvų dievybes* – turimi omeny legendiniai gigantai formoranai, pasak padavimų, gyvenę senovės Airijoje. Dandrame (miestelis už 65 mylių nuo Dublino) yra Gigantų tako gatvė. Čia 1903 m. Yeatso seserys įkūrė „Dun Emer“ leidyklą, leidusią airių

viesulo metais¹.

Jis pasisuko į Stiveną ir kilsteldamas antakius malonių susidomėjusio žmogaus balsu paklausė:

– Gal pameni, broli, ar apie motušės Grogen arbatą ir vandens puodą kalbama „Mabinogione“ ar „Upanišadose“²?

– Nesu tikras, – rimtai atsakė Stivenas.

– Kaipgi čia? – paklausė Bakas Maligenas tuo pat tonu. – Tavo argumentai – prašom!

– Aš manau, – paaiškino Stivenas valgydamas, – to nerasime nei „Mabinogione“, nei kur nors už jo ribų. Motušė Grogen buvo, galima spėti, Meri En giminaitė.

Bako Maligeno veidas nušvito patenkinta šypsena.

– Puiku, – pasakė jis priekabiu saldžiu balsu iššiepdamas baltus dantis ir smagiai mirksėdamas akimis. – Jūs taip manote? Labai puiku.

Paskui staiga visas apsiniaukė ir vėl energingai raikydamas duoną kимиu gergždžiančiu balsu suniurnėjo:

Jai nusispjaut ant senės Meri En,

Terūpi jai, kaip pasikelt sijoną...

Jis užsikimšo burną kąsniu, pradėjo žiaumoti ir murkti.

Tarpdurį užstojo įeinanti figūra.

– Pienas, pone.

– Įeikite, ponija, – pakvietė Maligenas. – Kinčai, surask ąsotį.

Senoji moteriškė paėjo pirmyn ir sustojo ties Stiveno alkūne.

– Toks gražus rytas, pone, – pasakė ji. – Garbė Dievui.

– Kam? – paklausė Maligenas žvilgtelėdamas į ją. – A, žinoma.

Stivenas ištiesė ranką ir paėmė iš spintelės ąsotį pienui.

– Salos gyventojai, – abejingai tarė Maligenas Heinsui, – čia dažnai mini apyvarpių rinkėjus.

– Kiek, pone? – paklausė senoji moteris.

– Kvortą, – atsakė Stivenas.

Jis stebėjo, kaip ji pylė į saiką, o iš ten į ąsotį riebus pieną, ne savo. Seni susiraukšlėję speniai. Ji pripylė vėl, pilną saiką ir dar magaryčių. Sena ir paslaptinga atėjo iš rytmetinio pasaulio, galbūt kaip pasiuntinė. Gyrė pieną pilstydama. Susilenkusi prie kantrios karvės dienai auštant vešliojo pievoj, ragana ant savo šungrybio, jos vikrus raukšlėti pirštai ant trykstančių spenių. Jie baubė aplink ją, kurią pažino, rasašilkiai galvijai. Karvių šilkas ir vargšė sena moteris³ – senais laikais jai duoti vardai. Klajojanti senė, kuklus nemarios tarnystės savo užkariautojui ir savo nedoram išdavikui pavidalas, jų bendra kekšė, paslaptingojo ryto pasiuntinė. Tarnauti arba priekaištauti, ką rinktis, jis negalėjo pasakyti, tačiau bodėjosi prašyti jos užtarimo.

– Taip, iš tikrųjų, ponija, – pasakė Bakas Maligenas pilstydamas pieną į puodukus.

– Paragaukite, pone, – pasiūlė ji.

---

autorių knygas.

¹ *Išspausdinta keistųjų seserų didžiojo viesulo metais* – orig. „Printed by the wierd sisters in the year of the big wind“. W B. Yeatso knygos „In the Seven Woods“, kurią išleido „Dun Emer“ leidykla, kolofono parodija. Originalo žodžių junginys „the wierd sisters“ – dviprasmiškas, jis gali reikšti ir likimo deives, normas, ir keistas seseris. Tais laikais buvo plačiai paplitę gandai apie Yeatso seserų „keistumą“, beprotystę.

² „Mabinogione“ ar „Upanišadose“ – „Mabinogionas“ – velsiečių padavimų rinkinys, išleistas 1888 m. „Upanišados“ – 108 filosofiniai-religiniai traktatai, „Vedų“ dalis.

³ *Karvių šilkas ir vargšė sena moteris* – seni Airijos įvaizdžiai. „Karvių šilkas“ (gėlių k. „a shioatci na mbo“), kilęs iš pavadinimo „Ištikima žala karvė“ („Droimean Donn Dilis“). „Vargšė sena moteris“ – įvaizdis, vartojamas liaudies dainose, pvz., „Sean Bhean Bhocht“ („Vargšė sena moteris“) ir Yeatso dramoje „Ketlina, Huliheho duktė“ (1902).

Gurkštelėjo paklusęs prašymui.

– O, jeigu mes galėtume maitintis tokiu geru maistu kaip šis, – pasakė jai šiek tiek per garsiai, – šalis nebūtų pilna sugedusių dantų ir išpuvusių žarnų. Gyvename pelkynuose, liūnuose, ryjam prastą maistą, o gatvės nuklotos dulkėmis, arklių mėšlu ir džiovininkų skrepliais.

– Ar jūs medicinos studentas, pone? – paklausė senoji moteris.

– Taip, ponija, – atsakė Bakas Maligenas.

Stivenas klausė su panieka, tylėdamas. Ji lenkia savo seną galvą balsui, kuris kalba su ja garsiai, savo kaulų tvėrėjui, savo žiniuoniui; manęs ji nepaiso. Tam balsui, kuris duos jai išrišimą ir pateps, ruošdamas jos kūną kapui, išskyrus nešvarias moteriškas strėnas, iš vyro kūno padarytas, bet nepanašias į Dievo, žalčio grobį. Ir tam skardžiam balsui, kuris dabar įsako jai nustebusiomis neramiomis akimis tylėti.

– Ar suprantate, ką jis sako? – paklausė ją Stivenas.

– Jūs, pone, kalbate prancūziškai, ar ne? – senoji moteris pasiteiravo Heinsas.

Heinsas vėl kreipėsi į ją, ilgesne kalba, pasitikįs savimi.

– Airiškai, – paaiškino Bakas Maligenas. – Ar jūs gėliška kerta?

– Taip ir pamaniau, kad airiškai, – pasakė ji, – dėl skambesio. Ar jūs iš vakarų¹, pone?

– Aš anglas, – atsakė Heinsas.

– Jis anglas, – pakartojo Bakas Maligenas, – ir mano, kad Airijoje mes turėtume kalbėti airiškai.

– Aišku, turėtume, – pritarė senoji, – ir man gėda, kad pati nekalbu ta kalba. Sakė man, kad tai graži kalba, tie, kas žino.

– Graži – ne tas žodis, – pasakė Bakas Maligenas. – Ji tiesiog nuostabi. Įpilk mums dar arbatos, Kinčai. Gal išgertumėte puodelį, ponija?

– Ne, ačiū, pone, – atsakė senoji moteris užsimaudama bidonėlio rankenėlę ant peties ir susiruošusi eiti.

Heinsas jos paklausė:

– Ar turite sąskaitą? Verčiau mes, Maligenai, užmokėkim jai, ar ne?

Stivenas vėl pripylė tris puodelius.

– Sąskaitą, pone? – pakartojo ji stabtelėdama. – Na, tai septynis rytus po pintą po du pensus bus septyniskart du – šilingas ir dar du pensai ir tuos tris rytus po kvortą po keturis pensus, tai bus trys kvortos – šilingas ir vienas ir du bus du ir du, pone.

Bakas Maligenas atsiduso ir susigrūdęs burnon duonos žiauberę, iš abiejų pusių storai apteptą sviestu, ištiesęs kojas ėmė raustis po kelnių kišenes.

– Užmokėk ir nutaisyk malonų veidą, – šypsodamasis pasakė jam Heinsas.

Stivenas prisipylė trečią puoduką, šaukštas arbatos blyškiai nudažė tirštą riebų pieną. Bakas Maligenas ištraukė floriną, pasukiojo jį tarp pirštų ir suriko:

– Stebuklas!

Pastūmė jį per stalą senajai moteriškei tardamas:

– Tik neprašykite iš manęs nieko daugiau, mieloji. Duodu jums viską, ką galiu.

Stivenas įdėjo monetą į jos neskubrų delną.

– Liksime jums skolingi du pensus, – pasakė jis.

– Su laiku, pone, – pasakė ji imdama monetą. – Su laiku. Gero rytmečio, pone.

Pagarbiai tūptelėjo ir išėjo lydima malonios Bako Maligeno dainelės:

Širdede mano, daugiau turėčiau –

---

¹ Ar jūs iš vakarų... – tuo metu airių kalba iš esmės jau buvo pamiršta visoje šalyje, ja buvo kalbama tik vakarinėje pakrantėje.

Dar tau prie kojų padėčiau.

Jis atsigręžė į Stiveną ir pasakė:

– Rimtai, Dedalai, aš plikas kaip tilvikas. Skubėk greičiau į savo mokyklos kinį ir atnešk mums nors kiek pinigų. Šiandien bardai turi gerti ir iškylauti. Airija tikisi¹, kad kiekvienas vyras šią dieną atliks savo pareigą.

– Šie žodžiai man priminė, – pasakė Heinsas atsistodamas, – kad šiandien turiu aplankyti jūsų nacionalinę biblioteką.

– Pirmiausia paplaukiot, – paskelbė Bakas Maligenas.

Jis pasisuko į Stiveną ir mandagiai paklausė:

– Gal šiandien tavo kasmėnesinio prausimosi diena, Kinčai?

Paskui kreipėsi į Heinsą:

– Tasai nešvarus bardas mano, kad praustis reikia kartą per mėnesį.

– Visą Airiją prausia Golfo srovė, – pasakė Stivenas varvindamas medų ant duonos riekės.

Heinsas kampe laisvai risdamasis šalį ant nesusegtos teniso marškinėlių apykaklės tarė:

– Ketinu sudaryti tavo posakių rinkinį, jei leisi.

Kalba su manimi. Jie prausiasi ir maudosi, ir gramdosi. *Agenbite of inwit*². Sąžinė. Čia dar liko dėmė³.

– Tas apie įskilusį tarnaitės veidrodį, Airijos meno simbolį, velnioniškai geras.

Bakas Maligenas spirtelėjo po stalą Stivenui į koją ir šiltai tarė:

– Palauk, Heinsai, dar išgirsi jį kalbant apie Hamletą.

– Taip, tikrai, – toliau kalbėjo Stivenui Heinsas. – Kaip tik apie tai ir galvojau, kai atėjo ta vargšė sena būtybė.

– Ar uždirbčiau iš to pinigų? – paklausė Stivenas.

Heinsas nusijuokė ir imdamas nuo hamako kabės savo minkštą pilką skrybėlę tarė:

– Nežinau, tikrai ne.

Jis palengva nukulniavo prie durų. Bakas Maligenas pasilenkė per stalą prie Stiveno ir šiurkščiai išdrožė:

– Negali nesišakojęs.

– O ką? – atšovė Stivenas. – Problema – gauti pinigų. Iš ko? Iš pienininkės arba iš jo. Dar neaišku, manyčiau.

– Aš jam dėl tavęs ausis išūžiau, – paaiškino Bakas Maligenas, – o tu čia imi bjauriai šnairuoti ir laidyti niūrias jėzuitiškas pašaipas.

– Ne kažin ko tikiuosi, – pasakė Stivenas, – ir iš jos, ir iš jo.

Bakas Maligenas tragiškai atsiduso ir uždėjo ranką Stivenui ant peties.

– Iš manęs, Kinčai, – tarė jis.

Ir staiga persimainiusiu tonu pridūrė:

– Tiesą sakant, dievaži, manau, kad tu teisus. Visi jie niekam tikę. Kodėl nesielgi kaip aš? A, velniop juos visus. Dingstam iš tos prieglaudos.

Jis atsistojo, oriai nusijuosė juostą ir nusisiautė chalata nuolankiai tardamas:

– Maligenas išrengtas iš savo apdarų⁴.

¹ *Airija tikisi...* – ironiškai iškreipti anglų admirolo Nelsono žodžiai: „Anglija tikisi...“

² *Agenbite of inwit* – filologui Stivenui iš atminties iškilę viduramžių anglų kalbos žodžiai, reiškiantys „sąžinės graužatis“.

³ *Čia dar liko dėmė* – Ledi Makbet žodžiai iš Shakespeare'o „Makbeto“ (V veiksmas, I scena; vert. A. Churginas). Šie žodžiai siejami su nenuplaunamos kaltės jausmu.

⁴ *Maligenas išrengtas iš savo apdarų* – Jėzaus kančių parodija.

Išvertė ant stalo kišenes.

– Štai tavo snargliaskuduris, – dar pridūrė.

Ir segdamasis standžią apykaklę bei rišdamasis neklusnų kaklaraištį, kalbėjo, priekaištavo jiems, o kartu ir savo tabaluojančiai laikrodžio grandinėlei. Jo rankos paniro į lagaminą ir naršė po jį ieškodamos švarios nosinės. Dieve, mes tiesiog turėsime aprenkti tą personažą. Aš noriu rausvai rudų pirštinių ir žalių batų¹. Prieštaravimas. Ar aš prieštarauju pats sau? Tada labai gerai – aš prieštarauju sau. Veiklusis Malachis. Jo kalbančios rankos švystelėjo minkštą juodą sviedinį.

– O čia tavo Lotynų kvartalo skrybėlė, – pasakė jis.

Stivenas pakėlė ją ir užsidėjo. Heinsas šūktelėjo jiems iš tarpdurio:

– Ar jūs, vyrai, jau einat?

– Aš pasirošęs, – atsakė Bakas Maligenas žengdamas durų link. – Eime, Kinčai. Manau, kad jau suvalgei viską, ką mes palikom.

Nuolankus jis oriai praėjo iškilmingai, bemaž su sielvartu tardamas:

– Ir išėjęs laukan jis glaudes merkė².

Stivenas, paėmęs iš kampo savo uosinę lazdelę, nusekė paskui juos, o kai jie nulipo kopėčiomis, pastūmė lėtai judančias geležines duris ir užrakino jas. Didžiulį raktą įsikišo į vidinę kišenę.

Kopėčių apačioje Bakas Maligenas paklausė:

– Ar paėmei raktą?

– Turiu, – atsakė Stivenas žingsniuodamas pirma jų.

Jis nuėjo tolyn. Girdėjo, kaip Bakas Maligenas už nugaros savo storu dideliu rankšluosčiu daužė didžiausius paparčių ir kitų žolių ūglius.

– Pasilenkite, pone. Kaip jūs drįstate, pone?

Heinsas paklausė:

– Ar mokate nuomą už tą bokštą?

– Dvyliką gabaliukų, – tarė Bakas Maligenas.

– Valstybės karo ministrui, – per petį pridūrė Stivenas.

Jie pastovėjo, kol Heinsas apžiūrėjo bokštą ir pagaliau pasakė:

– Žiemą jis gana nykus, manyčiau. Vadinatė jį Martelo?

– Juos pastatydino Bilis Pitas, – paaiškino Bakas Maligenas, – kai jūron išplaukė prancūzai. Bo mums priklauso *omphalos*.

– Ir ką gi tu manai apie Hamletą? – paklausė Heinsas Stiveną.

– Ne, ne! – skausmingai sušuko Bakas Maligenas. – Aš neprilygstu Tomui Akviniečiui ir penkiasdešimt penkioms priežastims, kurias jis išgalvojo, kad tai pagrįstų. Palauk, kol pirma susipilsiu kelias pintas.

Jis pasisuko į Stiveną ir tvarkingai timptelėjo žemyn savo raktažolių spalvos liemenės skvernus sakydamas:

– Juk ir tu nesugebėtum apie tai kalbėti be trijų pintų, Kinčai, ar ne?

– Laukė taip ilgai, – abejingai atsiliepė Stivenas, – gali dar palaukti.

– Žadinate man smalsumą, – draugiškai prisipažino Heinsas. – Ar tai koks paradoksas?

– Fu! – pasipiktino Bakas Maligenas. – Išaugom jau iš Vaildo ir paradoksų. Tai visai paprasta. Jis įrodo, pasitelkęs algebrą, kad Hamleto vaikaitis yra Šekspyro senelis, o jis pats – savo paties tėvo šmėkla.

– Ką? – paklausė Heinsas pradėdamas rodyti į Stiveną. – Jis pats? Bakas Maligenas užsimetė

¹ Aš noriu rausvai rudų pirštinių ir žalių batų – užuomina apie XIX a. gale vyravusią dekadentų madą.

² Ir išėjęs laukan jis glaudes merkė – ironiškai parafrazuoti NT žodžiai (apie Kristaus išsižadėjusį Petrą), pvz., Evangelija pagal Matą 26, 75: „Ir išėjęs laukan jis graudžiai verkė“.

rankšluostį tarsi stulą ant kaklo ir net rieddamasis nuo nesuvaldomo juoko sušnopavo Stivenui į ausį:

– O, vaiduokli Kinčo vyresniojo! Jafetai, ieškantis tėvo!¹

– Rytą mes visada būnam pavargę, – tarė Stivenas Heinsui, – o čia gana ilgas pasakojimas.

Bakas Maligenas, vėl žingsniuodamas priekyje, pakėlė rankas.

– Vien tik šventoji pinta gali atrišti Dedalui liežuvį, – paskelbė jis.

– Noriu pasakyti, – paaiškino Heinsas Stivenui juodviem einant įkandin, – tas bokštas ir šitie skardžiai čia man kažkodėl primena Elsinorą. Viršūnę, pakibusią toli viršum gelmės², ar ne?

Bakas Maligenas staiga akimirksniui atsigrėžė į Stiveną, bet neprakalbo. Tą ryškią tylią akimirką Stivenas išvydo save patį, vilkintį pigiais dulkėtais gedulo drabužiais tarp ryškių jų apdarų.

– Tai nuostabi sakmė, – pasakė Heinsas vėl priversdamas juos stabtelėti.

Akys, blyškios kaip jūra, atvėsintos vėjo, tačiau blyškesnės, ryžtingos ir atsargios. Jūrų valdovas, jis žvelgė į pietus per įlanką, – be pašto garlaivio dūmų juostos, neaiškios ryškiame danguje, ir burės, laviruojančios greta Maglinso, – tuščią.

– Kažkur skaičiau teologinę jos interpretaciją, – prisiminė jis suglumęs. – Tėvo ir Sūnaus idėja. Sūnus, siekiantis susitapatinti su Tėvu.

Bako Maligeno veidas tučtuojau nušvito – kaukė, išsišiepusi iki ausų. Jis pažvelgė į juos – daili jo burna linksmai pražiota, o akys, iš kurių staiga iškrėtė bet kokį išminties krislą, pašėlusiai linksmai mirkčiojo. Kaip lėlė pirmyn ir atgal pajudino galvą, virptelėjo jo panamos kraštai, ir ėmė dainuoti tyliu linksmu kvailio balsu:

*Esu pats keisčiausias jaunas bernelis.
Mama mano žydė, o paukštis – tėvelis.
Su tuo staliu Juozu sutart negaliu,
Apaštaly pulkas ir kryžius – man šituo keliu.*

Įspėdamas iškėlė smilių.

*Jeį mano kas nors, kad ne dievas esu,
Negaus gert už dyką, kai vanduo virs vynu.
Teks vandenėli jiems maukt ir atminti,
Kad moku ir vandenį iš vyno gaminti.*

Atsisveikindamas staiga truktelėjo Stiveno uosinę lazdele, o bėgdamas uolos iškyšulio link suplasnojo rankomis kaip pelekais ar sparnais, tarytum tas, kuris tuoj pakils į orą, ir baigė dainuoti:

*O, dabar sudie. Užrašykit viską, ką sakiau,
Ir tarkite visiems, kad pirma numiriau, paskui – gimiau.
Tai, kas įgimta man, pakilti padės į dausas,
Ant kalno Alyvų vėjelis... Kol kas!³*

Pasišokinėdamas nulėkė priešais juos į keturiasdešimtpėdę įdubą, mojuodamas į sparnus

¹ *Jafetai, ieškantis tėvo* – Jafetas – populiarus anglų romano „Jafetas“ (1836) herojus, pamestinukas, kuris ieško savo tėvo. Taip pat tai jauniausias Nojaus sūnus, pasak padavimo, daugelio tautų, tarp jų ir graikų, protėvis.

² *Viršūnę, pakibusią toli viršum gelmės* – citata iš Shakespeare'o „Hamleto“. (Čia ir kitur citatos iš šio kūrinio, versto A. Nykos-Niliūno.)

³ *Esu pats... Kol kas!* – 1904 m. uždraustos Oliverio Gogarty, Bako Maligeno prototipo, baladės variacijos.

panašiomis rankomis, vikriai šuoliuodamas, Merkurijaus skrybėlei virpčiojant gaiviame vėjy, kuris atskraidino iki jų trumpus paukštiškus jo šūkčiojimus.

Heinsas, ką tik atsargiai juokęsis, toliau žingsniavo šalia Stiveno.

– Manau, kad mums nederėtų juoktis. Jis gerokai piktžodžiauja. Aš pats, tiesą sakant, nesu tikintis. Tačiau dėl jo linksmumo neatrodo taip pikta, ar ne? Kaip jis tai vadina? Juozapas Stalius?

– Baladė apie juokaujantį Jėzų, – paaiškino Stivenas.

– O, – nustebo Heinsas, – ar esi girdėjęs ją anksčiau?

– Triskart per dieną po valgio, – abejingai atsakė Stivenas.

– Tu ir pats nesi tikintis, ar ne? – klausinėjo Heinsas. – Turiu omeny, tikintis siaurąja šio žodžio prasme. Sukūrimu iš nieko, stebuklais ir Dievu, kuris yra asmuo.

– Man regis, tėra tik viena šio žodžio prasmė, – paaiškino Stivenas.

Heinsas stabtelėjo ir išsitraukė glotnų sidabrinį portsigarą, ant kurio tviskėjo žalias akmuo. Spragt – atidarė jį nykščiu ir pasiūlė.

– Ačiū, – padėkojo Stivenas imdamas cigaretę.

Heinsas irgi pasiėmė ir užvėrė portsigarą. Įsidėjo jį atgal į šoninę kišenę, susirado liemenės kišenėlėje nikeliuotą žiebtuvėlį, atidarė jį ir prisidegęs ištiesė ugnelę tarp delnų arčiau Stiveno.

– Taip, žinoma, – pasakė, jiems vėl pajudėjus. – Arba tiki, arba – ne, juk taip? Asmeniškai aš negalėčiau sutikti su ta mintimi apie Dievą, kuris yra asmuo. Tu irgi, atrodo, nepritari tokiai nuomonei?

– Tu žiūri į mane, – ištarė Stivenas, rūstus ir nepatenkintas, – kaip į baisų laisvamanį.

Jisėjo toliau laukdamas, kada vėl bus užkalbintas, vilkdamas prie šono uosinę lazdelę. Jos geležinis antgalis lengvai sekė taku cypdamas šalia kulnų. Mano artimas, lydintis mane, šaukiantis – Stiiiiiiiiivenai. Banguojanti linija išilgai tako. Jie žengs ja šį vakarą grįždami čia tamsoje. Jis nori to rakto. Raktas mano – aš sumokėjau nuomą. O dabar kremtu jo sūrią duoną. Atiduok jam ir raktą. Viską. Pareikalaus. Matyti iš akių.

– Galų gale... – pradėjo Heinsas.

Stivenas pasisuko ir pamatė, kad šaltas, jį nužvelgęs žvilgsnis nebuvo visai nemalonus.

– Galų gale, aš manyčiau – tu gali išsilaisvinti. Esi pats sau šeimininkas, kaip man atrodo.

– Aš dviejų šeimininkų tarnas, – pasakė Stivenas, – anglės ir italės.

– Italės? – paklausė Heinsas.

Pamišusi karalienė, sena ir pavydi. Klaupkis prieš mane.

– Ir dar trečio valdovo, – pridūrė Stivenas, – to, kuriam manęs reikia atsitiktiniams darbams.

– Italės? – perklausė Heinsas. – Ką turi omeny?

– Britų imperijos, – paaiškino Stivenas raustant veidams, – ir šventosios Romos katalikų bei apaštalių bažnyčios.

Prieš prabildamas Heinsas nubraukė nuo apatinės lūpos keletą tabako trupinėlių.

– Visai suprantu, – pareiškė jis ramiai. – Drįsčiau sakyti, kad airis taip ir turi galvoti. Mes jaučiame Anglijoje, kad elgėmės su jumis gana negražiai. Dėl to, matyt, reikia kaltinti istoriją.

Garsūs ir valdingi vardai suskambo Stiveno atminty vario varpų triumfu: *et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam*¹: lėtas augimas, apeigų ir dogmų kitimas, tartum jo paties retų minčių, žvaigždžių alchemija. Apaštalių simbolis mišiose už popiežių Marcelį, susilieję garsūs balsai, pritariamai giedantys visi kaip vienas – o už jų giesmės budrusis kovojančios Bažnyčios angelas nuginkluoja eretikus ir grasina jiems. Erezijų orda bėga su perkreiptomis mitromis: Fotijus ir gentis pašaipūnų, iš kurių vienas – Maligenas, ir Arijus, visą gyvenimą kariaujantis prieš Sūnaus ir Tėvo

¹ *et unam... ecclesiam* (lot.) – ir vieną šventą katalikų ir apaštalių bažnyčią.

kosubstancialumą, ir Valentinas, niekinantis žemiškąjį Kristaus kūną, ir subtilusis Afrikos eretikas Sabelijus, kuris teigė, kad Tėvas yra savo paties Sūnus. Žodžiai, kuriuos Maligenas ištarė prieš akimirką, pajuokdamas svetimšalį. Beprasmiškos patyčios. Tuštuma išties laukia visų tų vėjo audėjų – grasins, nuginkluos ir juos nukaus šitie išrikiuoti mūšiu Bažnyčios angelai, Mykolo kariuomenė, kuri su savo ietimis ir skydais ją visada gins priešiško valandą.

Klaudykit, klaudykit. Ilgai trunkantys plovimai. *Zut! Nom de Dieu!*¹

– Žinoma, aš esu britas, – pasigirdo Heinso balsas, – ir jaučiuosi juo esąs. Be to, nenoriu matyti, kaip mano kraštas pateks į Vokietijos žydų rankas. Bijau, kad tai – mūsų nacionalinė problema, būtent dabar.

Du vyrai stovėjo ant uolos krašto žvalgydamiesi – verslininkas ir valtininkas.

– Jis plaukia į Baloko uostą.

Valtininkas truputėlį paniekinamai linktelėjo galva šiaurinio įlankos krašto link.

– Ten penki fatomai², – pasakė jis. – Iškilis kažkur ties ta vieta, kai užeis potvynis, apie pirmą. Šiandien bus devynios dienos.

Tai žmogus, kuris paskendo. Burė, klaidžiojanti po tuščią įlanką, laukianti iškylant išbrinkusio gumulo, atgręžiant į saulę išpurtusį veidą, baltą kaip druska. Štai ir aš.

Jie nuėjo vinguriuojančiu taku ligi užtakio. Bakas Maligenas stovėjo ant akmens, vienmarškinis, jo atsegtas kaklaraištis ribėjo permestas per petį. Jaunas vyras, įsikibęs į uolos iškyšulį netoli jo, lėtai tarsi varlė judino savo žalias kojas sutirštėjusioje vandens gelmėje.

– Ar brolis atėjo su tavim, Malachi?

– Išvažiavęs į Vestmytą. Su Benonais.

– Vis dar ten? Gavau atviruką iš Benono. Rašo radęs ten tokį mielą jauną padarėlį. Fotopanelė, kaip jis ją vadina.

– Momentinė, ar ne? Greitas išryškinimas.

Bakas Maligenas atsisėdo atsirišti batų. Netoli uolos iškyšulio staiga iškilo šnarpščiantis raudonas senyvo žmogaus veidas. Žmogėnas pradėjo ropštis akmenimis aukštyn, vanduo blizgėjo ant jo makaulės ir žilų plaukų vainiko, sroveno per krūtinę ir pilvą, o iš juodo apsmukusio juosmens raiščio tryško čiurkšlėmis.

Bakas Maligenas pasitraukė iš kelio, kad tas galėtų prasiropšti pro jį, žvilgčiodamas į Heinsą su Stivenu dievobaimingai persizegnojo, nykščio galu palytėdamas kaktą, lūpas ir krūtinkaulį.

– Seimūras grįžo į miestą, – pranešė jaunas vyras vėl įsitverdamas uolos iškyšulio. – Metė mediciną ir eina į kariuomenę.

– Ak, eik sau su Dievu, – tarė Bakas Maligenas.

– Išvažiuoja kitą savaitę prakaituoti. Pažįsti tą rausvaplaukę Karlailių panelę, Lili?

– Taip.

– Čiulbėjo su juo vakar vakare ant molo. Jos tėvas išputęs nuo pinigų.

– Ar jis jai jau užtaisė?

– Geriau paklausk to Seimūrą.

– Seimūras – kraujo nuleidimo karininkas, – pasakė Bakas Maligenas.

Linktelėjo pats sau nusimaudamas kelnes ir atsitiesė tardamas nuvalkiotą frazę:

– Rusvaplaukės moterys spyriojasi kaip ožkos.

Nutilo sunerimęs, čiupinėdamasis šoną po plevėsuojančiais marškiniais.

¹ *Zut! Nom de Dieu!* (pr.) – Po velnių! Po šimts perkūnų!

² *Ten penki fatomai* – fatomas, arba jūros sieksnis, yra lygus 6 pėdoms (1,82 metro). Taip pat plg. Arielio žodžius iš Shakespeare'o „Audros“, „Full fathom five thy father lies“ („Gelmėj penkių fatomų tavo tėvas guli“). Šie žodžiai A. Miškinio vertime skamba taip: „Tėvelis po vandens klodu / Į patalą nuskendęs žalią“ (Valst. grožinės lit. leidykla, Vilnius, 1963, p. 249).

– Mano dvyliktas šonkaulis dingo! – suriko jis. – Aš esu *Übermensch*. Bedantis Kinčas ir aš – antžmogiai.

Išsinėrė iš marškinių ir nušveitė juos sau už nugaros, kur gulėjo kiti jo rūbai.

– Ar lendi čia, Malachi?

– Taip, padaryk lovoj vietas.

Jaunuolis atsistūmė atbulas per vandenį ir dviem ilgais švariais tiksliais grybšniais pasiekė užtakio vidurį. Heinsas rūkydamas atsisėdo ant akmens.

– O tu nešoki? – paklausė Bakas Maligenas.

– Vėliau, – atsakė Heinsas. – Tik ne tuoj po pusryčių.

Stivenas nususuko.

– Aš einu, Maligenai, – tarė jis.

– Duok mums tą raktą, Kinčai, – paprašė Bakas Maligenas, – prispausiu savo marškinius.

Stivenas padavė jam raktą. Bakas Maligenas padėjo jį ant savo drabužių krūvos.

– Ir du pensus, – dar pridūrė, – pintai. Numesk juos ten.

Stivenas numetė du pensus ant minkštos šūsies. Apsirengia, nusirengia. Bakas Maligenas, tiesus, sunėręs prieky rankas, iškilmingai pareiškė:

– Kas vagia iš beturčio, skolina Viešpačiui¹. Taip kalbėjo Zaratustra.

Jo stambus kūnas paniro.

– Dar pasimatysim, – tarė Heinsas atsisukdamas, kai Stivenas lipo aukštyn taku, ir šypsodamasis airiškam nežabotumui.

Buliaus ragas, arklio kanopa, sakso šypsena².

– „Laive“! – suriko Bakas Maligenas. – Pusę pirmos.

– Gerai, – atsakė Stivenas.

Jis ėjo aukštyn vingiuojančiu taku.

Liliata rutilantium.

Turma circumdet.

lubilantium te virginum.

Žila kunigo aureolė nišoje, kur šis patyliukais rengėsi. Aš nemiegosiu čia šiąnakt. Į namus irgi negaliu eiti.

Balsas, saldžiatis ir pratisas, pašaukė jį iš jūros. Dingdamas už posūkio, jis pamojo ranka. Balsas pašaukė vėl. Glotni ruda galva, ruonio, išlindusi virš vandens, apskrita.

Uzurpatorius.

James Joyce, *Ulisas*, I dalis, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2003, p. 15–36, 380–383.

¹ *Kas vagia... Viešpačiui* – iškraipyti ST žodžiai: „Kas pasigaili beturčio, skolina Viešpačiui“ (Pat 19–17).

² *Buliaus ragas... šypsena* – airių patarlė pataria saugotis šių dalykų.